

چکیده

آموزش‌های فنی - حرفه‌ای و مهارتی در هر جامعه، نقش حساسی در توسعه همه جانبه دارد. از این رو، کلیه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، به این مهم توجه خاصی نموده و سعی کرده‌اند که تولیدکنندگان و بهره‌برداران عرصه‌های مختلف تولیدی اعم از کشاورزی، صنعت، خدمات و... مورد نیاز خود را، به علوم و فنون مربوط مجهز سازند. در گذشته با توجه به جمعیت و ... این نوع آموزشها به صورت استاد - شاگردی انجام می‌شد، ولی امروزه با رشد جمعیت، تنوع و پیچیدگی تخصصها، ضرورت بیش از پیش به ارائه آموزشهای مهارتی از سوی نظام آموزشی کشور، نمایان شده است. نظام جدید آموزشی متوسطه کشور که در کنار

آموزشهای نظری به آموزشهای فنی - حرفه‌ای توجه خاصی نموده است؛ دو شاخه اصلی از سه شاخه آموزشی خود را به عنوان شاخه فنی - حرفه‌ای و شاخه کاردانش نامگذاری نموده است. در این نوشتار سعی بر این است که ضمن آشنایی با نظام آموزش متوسطه، به کم و کیف آموزشهای مهارتی کاردانش بپردازیم و نقش دستگاههای اجرایی، به ویژه جهاد سازندگی را مورد بررسی قرار دهیم. همچنین به لحاظ ضرورت انجام یک کار خوب و در خور انتظار نظام مقدس جمهوری اسلامی، تنگناها و محدودیتهای موجود در ارائه این نوع آموزشها در پایان بر شمرده، راه‌حلهای پیشنهادی را ارائه می‌نماییم. باشد که مورد بهره‌برداری خوانندگان محترم قرارگیرد.

نظام جدید دانش متوسطه و نقش دستگاههای اجرایی

○ محسن مطیعی

مدیرکل دفتر آموزش روستاییان

معاونت ترویج و مشارکت مردمی

مقدمه

یکی از نکات برجسته‌ای که در اکثر مطالعات و بررسیهای توسعه اقتصادی - اجتماعی جوامع مختلف به چشم می‌خورد، بالا بودن ارزش عنصر نیروی انسانی است، به طوری که، اندیشمندان تغییر و تحول

بنیانی را در توجه به این عامل، اساسی می‌دانند و در این امر توافق دارند، که تعیین کننده اصلی ونهایی روند توسعه اقتصادی - اجتماعی هر کشوری، منابع انسانی آن است، نه سرمایه یا منابع مادی آن. ولی تأسف در این است که بهره‌گیری از انسان به عنوان مؤثرترین و راهبردی ترین منبع تولید در سطحی

بسیار کمتر از ظرفیتهای بالقوه آن قرارداد و آنچه که مشهود است، میزان بهره‌وری انسان با آنچه که در خور و برآورنده این عنصر ارزشمند است، بسیار متفاوت است و در سطح بسیار نازلی قرارداد.

بنابراین به نظر می‌رسد که: سخن گفتن از ارزشمندی نیروی انسانی یا نقش ارزنده منابع انسانی در توسعه، بدون در نظر گرفتن میزان بهره‌وری آن، چندان مفید نیست، بلکه برنامه‌ریزان و سیاستگذاران را در تصمیم‌گیری دچار خطا خواهد کرد. با توجه به همین نکته است که در دهه‌های اخیر، به منظور ارتقای بهره‌وری منابع انسانی، آموزش و پرورش

عمومی و تخصصی گشوده شده و همت والایی در جهت رشد و توسعه استعدادها و خلاقیتهای نیروی انسانی به کار گرفته شده است.

در همین راستا، وزیر آموزش و پرورش کشورمان می‌گوید:

« یکی از مسائل مهم در کشورهای درحال توسعه، فراهم کردن آموزش متناسب و هماهنگ با رشد جمعیت، ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی، شرایط اقتصادی و پیشرفتهای تکنولوژیکی (فن‌آوری) است. جهانی شدن بازارها و جدی‌تر شدن رقابتهای علمی و اقتصادی کشورها، مسؤولین را به این فکر

وامی دارد که برای تولید محصولات و ارائه خدمات بهتر و به عبارتی توسعه کمی و کیفی فرآورده‌ها، چاره‌جویی کنند. کلید موفقیت در این رقابت جهانی، بهره‌مندی از نیروی کار آموزش دیده و ورزیده است. در این میان آموزش‌های علمی - کاربردی (فنی - حرفه‌ای) نقش تعیین کننده‌ای در به نمر رسیدن برنامه‌های توسعه انسانی ایفاء می‌نماید. در نتیجه، به میزان زیادی افکار اندیشمندان را به خود جلب کرده است.^۱

در شرایط حاضر، موضوع ارزش اقتصادی آموزش و نقش برجسته آن در توسعه اقتصادی، اجتماعی جوامع به ثبوت رسیده، به طوری که «بومن»، آن را سرمایه‌گذاری انسانی در تاریخ عقاید اقتصادی نام نهاده است.^۲ پس به همین دلیل است که بهای اقتصادی آموزش در کشورهای توسعه یافته صنعتی از ردیف هزینه خارج شده و به نوعی سرمایه‌گذاری تبدیل شده است. هر چند که در این رابطه، کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته هنوز موفق به تغییر و تحول اساسی نشده‌اند و همین امر باعث گردیده است، که بهره‌وری نیروی انسانی کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته، نسبت به کشورهای توسعه یافته، بسیار ناھنجار و از وضعیت اسفناکی برخوردار باشد. براساس گزارش سازمان توسعه و وابسته به سازمان ملل متحد - در حالی که $\frac{1}{4}$ جمعیت دنیا افزون بر $\frac{1}{2}$ میلیارد نفر در کشورهای توسعه یافته ساکن بوده‌اند، فقط $\frac{1}{5}$ مساحت خشکیهای جهان را اشغال کرده‌اند و $\frac{1}{5}$ تولید ناخالص ملی را دارا هستند. در مقابل کشورهای توسعه نیافته با جمعیتی معادل سه برابر آنان و اشغال $\frac{1}{4}$ خشکیهای جهان، تولید ناخالص ملی معادل $\frac{1}{4}$ کشورهای توسعه یافته را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول مقایسه چند پارامتر اساسی بین کشورهای توسعه یافته و توسعه نیافته^۳

نوع کشور	جمعیت تعداد	جمعیت درصد	مساحت اشغالی درصد	تولید ناخالص ملی (درصد)
توسعه یافته	۱۲۲۱۰	۲۵	۲۰	۸۰
توسعه نیافته	۳۸۸۱۰	۷۵	۶۰	۲۰

در واقع، سرمایه‌گذاری در تأمین نیروی انسانی، نه تنها توسعه اقتصادی - اجتماعی را سبب می‌شود،

بلکه با افزایش بهره‌وری نیروی انسانی و گسترش علوم و فنون، موجبات استقلال و خودکفایی کشور را فراهم می‌کند و سهم آن را در میزان تولید ناخالص ملی نیز افزایش می‌دهد.

آنچه که در ادامه از نظر تان می‌گذرد، کندو کاوی است. پیرامون جایگاه و نقش آموزش‌های مهارتی شاخه کار دانش نظام جدید آموزش متوسطه که دستگاه‌های مختلف، به ویژه نهاد مقدس جهاد سازندگی در این رابطه به عهده دارند. نگارنده شایسته می‌داند که در این فرصت بوجد آمده، به تنگناها و محدودیتهای اساسی در این حرکت اشاره نموده،

می‌توان به جرأت گفت که یکی از دستاوردهای نظام مقدس جمهوری اسلامی، طراحی شاخه کار و دانش، جهت ارائه آموزش‌های مهارتی به جوانان و ایجاد آمادگی در آنان، برای تصدی مشاغل فعال تولیدی در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

راه‌حلها و پیشنهادها کاربردی ارائه نماید. باشد که از این طریق گامی در جهت کیفیت آموزش‌های مهارتی ساخته کار دانش برداشته شود.

آموزش متوسطه، اهمیت و نارساییها

امروزه، اهمیت راهبردی (استراتژیک) آموزش متوسطه در نظام‌های آموزش به خوبی درک و مورد توجه قرار گرفته است. لذا، برنامه‌های گسترده‌ای در کشورهای مختلف، به خصوص در کشور عزیزمان، مدنظر برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران امر آموزش و پرورش قرار گرفته است. البته تاریخ آموزش متوسطه در ایران، به سال ۱۲۶۸ شمسی برمی‌گردد که با تأسیس مدرسه دارالفنون آغاز شد و از آن زمان تاکنون، تغییرات زیادی به خود دیده است. اهمیت دوره متوسطه را می‌توان در موارد ذیل خلاصه کرد:^۴

۱- این دوره تحصیلی، یکی از حلقه‌های زنجیر آموزشی است که آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می‌دهد و هر نوع نارسایی و خللی در آن به طور

مستقیم در عملکرد و کیفیت هر دو حلقه قبل و بعد، تأثیر بسزایی خواهد داشت.

۲- این دوره تحصیلی از سه بعد، دوره انتقالی است: الف: انتقال از آموزش عمومی همگانی و غیر تخصصی به آموزش دانشگاهی تخصصی خاص عده‌ای معدود. ب: انتقال از محیط آموزشی به محیط کار و زندگی. ج: بالاخره دوره انتقال از میان کودکی (نوجوانی) که نیازهای فرد تحت نظر و مراقبت دیگران تأمین می‌شود به جوانی و بلوغ که فرد به استقلال و قبول مسؤلیت می‌رسد. هریک از این ابعاد، به تنهایی از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و ترکیب آنها با یکدیگر حساسیت و اهمیت این دوره را چند برابر می‌کند.

۳- در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، دوره آموزش متوسطه، منبع اصلی تربیت نیروی انسانی نیمه ماهر و ماهر به شمار می‌رود و از این راه تأثیر ویژه‌ای در میزان موفقیت برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی می‌گذارد.

نارساییهای فراوانی که در نظام آموزشی قبلی وجود داشت عبارتند از:^۵

۱- ابتر ماندن و رها شدن فرایند هدایت تحصیلی در دوره متوسطه و کم توجهی به پرورش علاقه و استعداد دانش‌آموزان و نداشتن انعطاف لازم برای پاسخگویی به علاقه و پرورش استعدادها متفاوت.

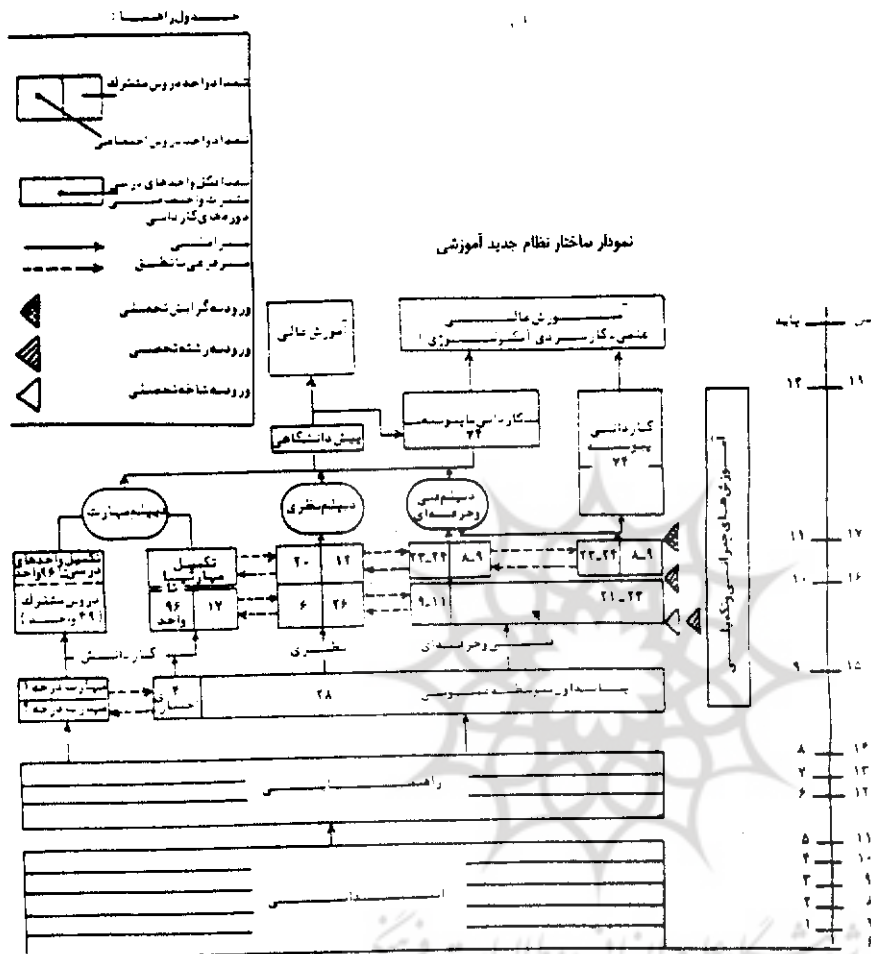
۲- تأکید و تحرک بر آماده کردن کلیه دانش‌آموزان برای ورود به دانشگاه و در نتیجه، افزایش دایمی تعداد داوطلبان و مانده از تحصیل دانشگاهی

۳- تأکید بر دروس نظری، کثرت دروس که به دانش‌آموز در یک هفته عرضه می‌شود، عدم ارزش‌گذاری به آموزش‌های خارج از مدرسه و تاراسا بودن شیوه مهارت‌آموزی (طرح‌کاد) در آموزش متوسطه.

۴- نامتناسب بودن بافت و محتوای برنامه درسی با شرایط شهرهای کوچک و روستاها.

۵- نداشتن انعطاف لازم، برای پذیرش نوآوریها و پاسخگویی به نیازهای خاص مناطق کشور

۶- اتلاف منابع به لحاظ شیوه برخورد با تکرار پایه در نظام سالی (ارزشیابی همه یا هیچ) و در نتیجه تشدید ترک تحصیل زودرس و فقدان تسهیلات مناسب جهت بازگشت مجدد به تحصیل.

منبع: کلیات نظام جدید آموزش متوسطه، وزارت آموزش و پرورش - ص ۴۴

۷- تشدید جو حاکم بر جامعه (خاصه جامعه آموزش و پرورش) مبنی بر کم ارزش بودن آموزشهای فنی و حرفه‌ای، در مقایسه با آموزشهای فنی و حرفه‌ای، در مقایسه با آموزش نظری به واسطه:

- فقدان هدایت تحصیلی صحیح و سوق دادن دانش‌آموزان بی‌علاقه و سرخورده به آموزشهای فنی و حرفه‌ای.

- اعمال روشهای اجرایی که باعث منزوی شدن و کم‌ارزش جلوه کردن این آموزشها می‌شود.

- کم‌توجهی به امکانات محیط و نیازهای آن و نبودن ارتباط متقابل بین محیط و مؤسسه آموزشی.

۸- سازماندهی غیر منطقی در اجرای آموزشها که استفاده بهینه از کلیه منابع بالقوه مفید برای آموزش فنی و حرفه‌ای را دشوار می‌سازد.

۹- عدم ارتباط متقابل آموزشهای فنی و حرفه‌ای، با دوره‌های کوتاه مدت مهارت آموزی یا آموزشهای تخصصی و دوره‌های کاردانی و کارشناسی.

با توجه به اهمیت آموزشهای متوسطه و وجود این نارساییها، به دنبال مطالعات و بررسی چند ساله در وزارت آموزش و پرورش، سرانجام شورای عالی انقلاب فرهنگی^(۱)، «نظام آموزش جدید متوسطه کشور» را در دی ماه ۱۳۶۹ به تصویب نهایی رسانده و برای اجرا به وزارت آموزش و پرورش ابلاغ نمود. نمودار ذیل ساختار نظام جدید آموزشی را نشان می‌دهد.

سیر تحول آموزش متوسطه در ایران از دیدگاه اهداف

همان گونه که قبلاً اشاره شد، آموزش دوران متوسطه در مقایسه با سایر دوره‌های آموزشی از ویژگیهای خاصی برخوردار است. لذا، شایسته است که مهمترین تحولات ایجاد شده در آموزش متوسطه را از نظر اهداف به طور مختصر مورد بررسی قرار دهیم.

با تأسیس مدرسه دارالفنون، در سال ۱۲۶۸ شمسی، که الگوی خود را از نظر ساخت و برنامه‌های درسی از کشورهای اروپایی به ویژه فرانسه گرفته بود و براساس مصوبه اولین دستور سه‌ساله مدارس متوسطه، وزارت معارف در سال ۱۲۸۷ شمسی و تجدیدنظر انجام شده در سال ۱۲۹۲ شمسی که

تکمیل اطلاعات عمومی و آماده کردن دانش‌آموزان برای ورود به دانشگاه یا آموختن حرف و صنایع و آشنا کردن آنان به مبادی مشاغل آزاد را، از هدفهای اختصاصی دوره دوم متوسطه دانستند^۶

سرانجام با توجه به مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، درباره تغییر نظام آموزش و پرورش متوسطه کشور، در دی ماه ۱۳۶۹، هدف دوره متوسطه و دوره‌های پیش دانشگاهی و کاردانی پیوسته به شرح ذیل اعلام می‌شود:^۷

هدف دوره متوسطه و دوره‌های پیش دانشگاهی و کاردانی (پیوسته)، به طور کلی اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و آماده ساختن جوانان، برای

مدارس متوسطه به صورت شش‌ساله درآمد، مهمترین هدف آموزش متوسطه را در این مرحله، می‌توان در تربیت کارمند، برای خدمات دولتی ذکر نمود.

مطالعات گسترده‌ای در سال ۱۳۳۷ درباره دوره متوسطه انجام شد و در پی آن مصوبه سال ۱۳۳۸ شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید. سپس تعلیمات متوسطه به دو دوره، پس از پایان دوره ابتدایی و پیش از تحصیلات عالی تقسیم شد. «هدفهای اختصاصی دوره اول متوسطه را کشف و پرورش استعدادها و هدایت دانش‌آموزان در انتخاب رشته تحصیلی و مشاغلی که با احتیاجات کشور و ذوق و استعداد آنان متناسب باشد اعلام کردند. همچنین

اشتغال مفید یا ادامه تحصیل در سطوح عالی تحصیلی (آموزش‌های علمی - کاربردی و دانشگاهی) می‌باشد. هدف‌های کلی هر یک از این دوره‌ها، به شرح زیر است:

الف: هدف شاخه‌های متوسطه نظری؛ اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش‌آموزان و ایجاد زمینه مناسب، جهت هدایت آنان به مسیرهای تحصیلی مورد نظر و احراز آمادگی نسبی، جهت ادامه تحصیلات عالی دانشگاهی است.

ب: هدف شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای؛ اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش‌آموزان و ایجاد زمینه مناسب، جهت هدایت آنان به سمت اشتغال مفید و احراز آمادگی نسبی جهت ادامه تحصیلات عالی کاربردی - علمی است.

ج: هدف شاخه متوسطه کار دانش (مهارت‌آموزی)؛ تربیت نیروی انسانی سطوح نیمه‌ماهر، ماهر، استاد کار و سرپرست مورد نیاز بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات، براساس نیازهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور است به نحوی که هر یک از افراد شاغل یا متقاضیان اشتغال در جامعه، برای کاری که انجام می‌دهند یا داوطلب انجام آن هستند، دانش و مهارت کافی کسب می‌نمایند. فارغ‌التحصیلان این شاخه در صورت احراز شرایط، می‌توانند در دوره‌های علمی - کاربردی ادامه تحصیل دهند.

د - هدف کلی دوره پیش‌دانشگاهی؛ ایجاد آمادگی نسبی در دانش‌آموزان، جهت ورود به تحصیلات عالی دانشگاهی اعم از علمی یا علمی - کاربردی است. - هدف کلی دوره کاردانی؛ تربیت نیروی انسانی رده‌های میانی (تکنسین، سرپرست، مربی) در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

مزایای نظام جدید آموزش متوسطه کشور

با عنایت به نارسایی‌هایی که در آموزش متوسطه قبلی کشور مطرح شد، مزایای نظام جدید آموزش متوسطه را می‌توان، به شرح زیر دسته‌بندی کرد:

۱ - تشکیل شاخه کاردانش؛ که در ادامه این مقاله، به

اهداف جزئی‌تر و کیفیت این شاخه آموزشی می‌پردازیم.

۲ - ایجاد دوره پیش‌دانشگاهی؛ که به این وسیله، ضمن آشنا کردن دانش‌آموزان با شیوه‌های دانشگاهی و کاستن نگرانی و بلا تکلیفی دانش‌آموزان، از صرف وقت و هزینه‌های گزاف آن دسته از افرادی که توانایی ورود به دانشگاه را ندارند، ولی سالیان سال در کنکور شرکت می‌کنند، جلوگیری می‌کند.

۳ - تشکیل دوره‌های کاردانی پیوسته؛ که از این طریق، ضمن کاهش یکسال تحصیل در دوره‌های کاردانی و کاهش هزینه‌های دولت، به آموزش‌های فنی

در همین راستا، تأسیس مدارس راهنمایی حرفه‌ای که اساسنامه آن در سال ۱۳۷۳ به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید، می‌تواند کمک موثری باشد. طبعاً با ایجاد مدارس راهنمایی حرفه‌ای، نوع دروس مورد نیاز دانش‌آموزان علاقمند به این رشته‌ها، از همان دوران راهنمایی تغییراتی خواهد یافت و براساس نیاز واقعی آنان تنظیم خواهد شد.

- حرفه‌ای ارزش بیشتری داده می‌شود.

۴ - کوتاه شدن دوره آموزش عمومی از ۱۲ سال به ۱۱ سال

۵ - نحوه ارائه دروس، به صورت عمومی، اختصاصی و دوره‌های مهارتی
۶ - ارائه نظام واحدی، به جای نظام سالی که موجب ممانعت از تکرار پایه تحصیلی و همچنین، سبب آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با شیوه آموزش دانشگاهی و فراهم شدن امکان پیشرفت سریعتر دانش‌آموزان مستعدتر می‌گردد.

۷ - با توجه به وجود شاخه فنی - حرفه‌ای و کاردانش، از تمرکز توجه به آموزش‌های نظری که منجر به افزایش میزان بیکاری فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه می‌گردد، کاسته می‌شود.

۸ - نظام جدید آموزش متوسطه، موجب افزایش ارزش فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی حرفه‌آموزی و

کار مفید می‌شود.

۹ - از طریق این نظام آموزشی، برای آموزش فنی - حرفه‌ای و مهارتی دختران (شهری و روستایی)، تسهیلات جدیدی فراهم می‌شود.

۱۰ - با توجه به تنوع شاخه و رشته‌های تحصیلی، امکان توجه بیشتر به علاقه و استعداد دانش‌آموزان فراهم می‌شود.

۱۱ - با توجه به ارائه دروس مشترک زیاد در سالهای اول و دوم رشته‌های مختلف، تمایز بین رشته‌های تحصیلی و گرایش‌های آن کمتر می‌شود و تغییر رشته تحصیلی آسان‌تر می‌گردد.

۱۲ - با اجرای نظام جدید آموزش متوسطه، به آموختنی‌های خارج از مدرسه ارزش تحصیلی داده شده است.

جایگاه آموزش‌های مهارتی کاردانش، در نظام جدید آموزش متوسطه

هر چند که آموزش‌های مهارتی شاخه کار و دانش، در کنار سایر مزایای نظام جدید آموزش متوسطه مطرح می‌شود، ولی باید اعتراف کرد که مهمترین و بارزترین تفاوت این نظام آموزشی با نظامهای آموزشی دوره متوسطه قبلی، در همین امر نهفته است. چرا که، آموزش‌های نظری و فنی - حرفه‌ای در گذشته نیز، مطرح بوده است و در نظام جدید، صرفاً به محتوا و کیفیت ارائه آنها پرداخته شده است. می‌توان به جرأت گفت که یک از دستاوردهای نظام مقدس جمهوری اسلامی، طراحی شاخه کار و دانش، جهت ارائه آموزش‌های مهارتی به جوانان و ایجاد آمادگی در آنان، برای تصدی مساعیل فعال تولیدی در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. عبارتی، «آموزش‌های مهارتی در شاخه کار و دانش نظام جدید آموزش متوسطه حرکتی است، در جهت ارتقای بهره‌وری نیروی کار که در این حرکت هم انسان و هم تکنولوژی (فن‌آوری) مورد توجه خواهد بود، انسانی که با دانش و مهارت‌های فکری و یدی خود هم خود را رشد خواهد داد و هم تکنولوژی (فن‌آوری) جامعه را»^۱

وزیر محترم آموزش و پرورش، در رابطه با آموزش‌های مهارتی کاردانش، این چنین می‌گوید:^۲ «خوشبختانه امروزه، نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی به

خوبی درک شده است. بسیاری از کشورها سعی بر آن دارند که با تجدید ساختار و بهینه‌سازی آموزش متوسطه، زمینه‌های لازم را جهت تحقق اهداف برنامه‌های صنعتی خود بردارند. در این رابطه، نظام جدید آموزش متوسطه کشور از سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱، با ویژگیها و ساختار جدید دچار تحول شد. در میان ویژگیهای نظام جدید، ساختار مهم آموزش متوسطه، کار دانش است که شامل مهارت‌آموزی در رشته‌های مختلف می‌باشد. اصلاح فرهنگ، با توجه به کارایی و ابتکار و خلاقیت در جامعه، یکی از اهداف اساسی اجرای نظام جدید آموزش متوسطه است.

با عنایت به ارزشی که به کاربرد آموختنی‌ها در این شاخه داده شده است، تواناییها و قابلیت‌های فنی انسان، به نحو سبب‌سازای مد نظر قرار می‌گیرد. امید است بیماری مزمنی که گریبانگیر آموزش‌های فنی - حرفه‌ای در نظام آموزش متوسطه قبل بوده است و دانش و فن‌آموختگان برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای متوسطه را تحت تاثیر القانات نظام آموزشی عمومی، دچار مشخصه بارز آموزش عمومی یعنی، «زیادآموزی» کرده و به کمتر عمل کردن سوق داده بود، از بین برود و فارغ التحصیلان این نوع آموزشها، برخلاف فارغ‌التحصیلان قبلی بتوانند با اعتمادبه‌نفس بالا و اراده قوی در شغل مناسب خود، مشغول به کار شوند و بهره‌وری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را افزایش دهند.

هدف از اجرای این آموزشها، این است که دانش‌آموزان مناطقی مختلف شهری، روستایی و عشایری با توجه به علائق و استعدادها، خود، متناسب با مشاغل مورد نیاز منطقه‌ای تربیت شوند و بتوانند، در توسعه اقتصادی - اجتماعی جامعه خویش نقش فعالی ایفاء نمایند.

وضعیت دانش‌آموختگان نظام‌های قبلی بسیار حالت ناهنجاری داشته است، در ذیل نتیجه یک مطالعه را بعنوان شاهد می‌آوریم:

در یک مطالعه کاربردی، تحت عنوان: «بررسی گرایشهای شغلی جوانان روستایی»،^۱ از ۱۶۳ نفر جوان روستایی سؤال شد که: «آیا یک جوان روستایی بعد از گرفتن دیپلم، می‌تواند در روستا کار مناسبی پیدا کند؟» ۳۱ نفر (۱۹ درصد)، به این سؤال پاسخ مثبت

دادند. ۱۰۵ نفر (۶۴/۴ درصد) به این سؤال پاسخ منفی دادند و ۲۶ نفر (۱۶ درصد) با جواب نمی‌دانم، آینده را غیر قابل پیش‌بینی می‌دانستند و جواب این نامشخص است. این پاسخها نشان می‌دهد که در مجموع، بخش مهمی از جوانان روستایی آینده‌روشنی برای خود در روستا نمی‌بینند. پاسخ به سوالات بعدی، این حدس را تأیید می‌کند. ۱۱۲ نفر (۶۹/۱ درصد) از پاسخگویان اگر به شغل مورد نظر خویش دست یابند، مایل هستند در روستاها بمانند. اما ۵۰ نفر (۳۰/۷ درصد)، تمایل دارند، فعالیت شغلی خود را در شهر متمرکز سازند. جواب ۱ نفر نامشخص است. همچنین، از پاسخگویان پرسیده شد، «یک جوان تحصیل کرده روستایی، بهتر است کجا را برای زندگی و کار کردن انتخاب کند؟» ۵۲ نفر (۳۱/۹ درصد)، شهر را مناسب می‌دانستند. ۴۷ نفر (۲۸/۸ درصد)، روستا را ترجیح می‌دادند و برای ۶۴ نفر (۳۹/۳ درصد)، محل زندگی تفاوتی نداشت و در این مورد، نظر خاصی نداشتند.

بنابراین، یکی دیگر از ویژگیهای قابل انتظار این شاخه از نظام آموزش متوسطه را می‌توان، در این رابطه دانست که با توجه به نیازهای شغلی در هر منطقه‌ای، نیروهای جوان ماهر را تربیت و توسعه‌ای بایدار را به ارمغان آورد و بعبارتی، به تعداد مشاغل موجود در جامعه، می‌توان رشته تحصیلی خاص در این شاخه طراحی نمود. اهداف شاخه کار دانش که مستلزم بر اهداف عمومی آموزش متوسطه نیز می‌باشد، عبارتند از:^{۱۱}

- ۱- آموزش فنون و مهارت‌های مورد نیاز جامعه
- ۲- هدایت و پرورش استعدادهای افراد به تناسب علاقه و انگیزه آنان به رشته‌ها، حرفه و مشاغل و پرورش قدرت انتخاب شغل و انتخاب راه درست زندگی برای اعتلای فرد و جامعه.
- ۳- پرورش روحیه اعتماد به نفس در افراد، از طریق کسب تواناییهای مشخص
- ۴- پرورش روحیه نظم و انضباط و برنامه‌ریزی در امور فردی و اجتماعی
- ۵- تقویت حس کنجکاوی، نوآوری و خلاقیت در افراد
- ۶- گسترش دانش و تواناییهای فکری، عملی و

فنی افراد و درک نقش علم و تکنولوژی (فن‌آوری) در پیشرفت جوامع بشری

۷- شناخت مشاغل مولد و اهمیت صنایع دستی و درک اهمیت استقلال اقتصادی و نقش آن در استقلال کشور

۸- توسعه توانایی مطالعه، قدرت ارتباط و خودآموزی

۹- پرورش قدرت تصمیم‌گیری در حل مسایل و صبر و پایداری در مقابل مشکلات

۱۰- تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری و تعاون در امور

۱۱- تقویت شناخت و درک اهمیت مدیریت در فعالیتهای اجتماعی

۱۲- گسترش شناخت و احترام به قداست و ارزش کار و معاش سالم

۱۳- تقویت روحیه پرکاری و تلاش در تمامی امور زندگی و پرهیز از بیکاری و مشاغل کاذب و مذموم شمردن آنها

۱۴- پرورش و توسعه مهارت و توانایی افراد به تناسب جنس، استعداد، علاقه و نیازهای اقتصادی مناطق کشور

۱۵- شناخت قوانین و مقررات کار و روابط شغلی و درک انضباط محیط کار

۱۶- تقویت روحیه فدرشناسی از اموال عمومی و نیرویهای ملی

۱۷- تقویت روحیه فدرشناسی از اموال عمومی و نیرویهای ملی

■ نقش دستگاههای اجرایی در اجرای شاخه کار دانش

با مراجعه به آمار و بررسی جمعیت دانش‌آموزی دوره متوسطه در وضعیت موجود و آینده و روند رشد روزافزون آن، به این نکته مهم برمی‌خوریم که در پایان برنامه دوم توسعه فرهنگی کشور، تعداد دانش‌آموزان نظام آموزش متوسطه به ۲ برابر سال تحصیلی ۷۲-۷۱، یعنی حدود ۴/۶ میلیون نفر خواهد رسید. به عنوان مثال فقط، در سال تحصیلی جاری (۷۵-۷۴) حدود ۱/۲۰۰/۰۰۰ نفر دانش‌آموز، وارد کلاس اول متوسطه شده‌اند که در مقایسه با سال گذشته، ۴۰۰ هزار نفر افزایش دارد. لذا، با عنایت به مأموریت جدیدی که با ایجاد شاخه کار دانش برای نظام آموزش و پرورش تدارک دیده شده است و هدف

اصلی این مأموریت که تأکید بر آموختن فنون و مهارت‌های مورد نیاز جامعه است و از سوی دیگر، تدارک همزمان تغییرات کیفی در کلبه آموزشهای دوره متوسطه و تنظیم آن با نیازهای بازارکار و همچنین، پاسخگویی به نیازهای آن از حسب ایجاد مراکز آموزش مناسب، امر بس دشواری است و می‌توان گفت: رسالت عظیم آموزش متوسطه کشور در فرایند رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی خطیرتر گسسه است. بنابراین، این جمعیت جوان، در صورتی که بی اتخاذ سیاست‌های آموزشی مناسب، تحت پوشش آموزش متناسب قرار نگیرند، باید انتظار داشت، که جمعیت فاقد تخصص و بیکار کشور، سرعت افزایش یابد، پس، لازمه تحقق اهداف در نظر گرفته شده نظام جدید آموزش متوسطه، برای شاخه کاردانش (که در واقع حلال مشکلات عدیده‌ای که نظام آموزشی با آن روبرو بوده است، می‌باشد)، همکاری همه جانبه و گسترده تمامی سازمانها و دستگاه‌های مرتبط با آموزش است.

در این راستا، هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ خود با توجه به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران^(۲) و در اجرای مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، درباره تغییر نظام آموزش و پرورش دوره متوسطه، آیین‌نامه‌ای تحت

عنوان «آیین‌نامه همکاری وزارتخانه‌ها، سازمانها و مراکز تولیدی و آموزشی در اجرای نظام جدید آموزش متوسطه» به تصویب رسانید. تا براساس آن، زمینه همکاری گسترده‌ای در کنار فعالیت عظیم وزارت آموزش و پرورش بوجود آید. با تصویب این آیین‌نامه و ایجاد شرایط مساعدی که در سرعت و سیر وزارتخانه‌ها و سازمانها در نظر گرفته شده و حساسی که در گرفتن آزمون مهارتی و صدور مدرک مهارتی آنها داده شده است، برای وارد شدن در این گریه‌ها نبوده است. بنابراین، کلبه وزارتخانه‌ها و سازمانها اجرای می‌توانند، در رشته یا رشته‌هایی که امکانات ارائه آموزش مهارتی را داشته باشند با هماهنگی وزارت آموزش و پرورش، نسبت به جذب دانش‌آموز اقدام کنند و مهارت‌های مورد نیاز را به دانش‌آموزان مستعد و علاقمند ارائه دهند و در نهایت مدرک مهارت را صادر نمایند.

همچنین براساس ماده ۲۰ مصوبه هیأت وزیران مقرر گردید: «به منظور ایجاد هماهنگی و تسهیل شرایط برای همکاری دستگاه‌های اجرایی با وزارت آموزش و پرورش در اجرای نظام آموزش متوسطه، شورای علمی - کاربردی با حضور وزیران، کار و امور اجتماعی، جهاد سازندگی و مسکن و شهرسازی، برای انجام وظایف زیر تشکیل شود: الف: تأمین امکانات و تسهیلات جهت اجرای نظام

جدید آموزش متوسطه

ب: جلب همکاری دستگاه‌های دولتی و غیردولتی، جهت مشارکت در اجرای طرح و تعیین سهم و میزان مشارکت هر یک از دستگاه‌های اجرایی

ج: تعیین شیوه‌های هماهنگی با سایر شوراها و نهادهای مسئول اجرای نظام جدید آموزش متوسطه و حدود وظایف هر یک

د: تأیید و تصویب دستورالعمل‌های مورد نیاز برای اجرای مفاد این طرح

در اجرای این مهم شورای عالی آموزش‌های علمی - کاربردی کشور، در پانزدهمین نشست خود در تاریخ ۷۳/۳/۳۱، آیین‌نامه‌ای را در ۱۹ ماده و ۲ تبصره به تصویب رساند، که براساس آن، کمیته‌ای با وظایف مشخص و با ترکیب مناسبی در مرکز و استانها تشکیل خواهد شد تا هماهنگی لازم را در اجرای آموزش‌های مهارتی کار دانش بوجود آورند. در اینجا فقط مواد ۷ و ۸ آن به جهت اهمیت بیشتر و ارتباط با هدف شاخه کار و دانش ذکر می‌شود: (۳)

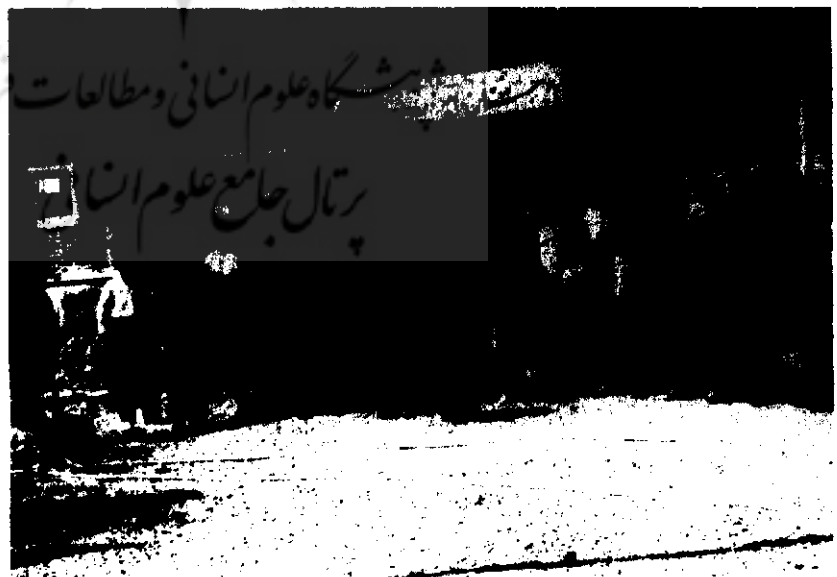
ماده ۷: محتوای آموزشی هر استاندارد مهارتی (موضوع ماده ۶ مصوبه هیأت وزیران) باید به گونه‌ای باشد که دانش آموز پس از فراغت از تحصیل بتواند از عهده تصدی حداقل یک شغل معین مورد نیاز جامعه برآید.

ماده ۸: دستگاهها در برنامه‌ریزی آموزشی و اجرایی و ایجاد فرصتها و زمینه‌های شغلی جدید، باید موضوع اشتغال فارغ التحصیلان این نوع آموزشها را مورد توجه و در اولویت قرار دهند.

جایگاه و نقش وزارت جهادسازندگی در آموزشهای مهارتی کار و دانش

با توجه به این که ارائه آموزش فنی - حرفه‌ای به نیروهای شاغل در بخش، به منظور ارتقای توان فنی و اطلاعات آنان و تعلیم و تربیت نیروهای ماهر جوان جهت ایجاد مهارت و اشتغال جدید در بخش، یکی از نکاتی است که همواره مورد نظر مسئولین این نهاد مقدس بوده است این قسمت آموزش به وزارت جهاد و گذار شد که به حق نهاد قوی در انجام این مأموریت، توفیقات بسیار چشمگیری نیز داشته است؛ علل آنرا می‌توان این گونه بیان کرد: (۴)

۱- برخورداری بیس از ۱۵ سال تجربه کار

آموزش فنی - حرفه‌ای در ارتباط با روستاییان، عشایر و تولیدکنندگان و بهره‌برداران

۲- وجود نیروهای مجرب و کارآموزده آموزشی و کارشناسان خیره در بخشهای مختلف در سطح کشور
۳- برخورداری از روحیه انقلابی و حضور گسترده جهادگران در روستا، مناطق عشایری و عرصه تولید و آشنایی با نیازهای آموزشی مورد نیاز آنان
۴- اعتماد سطح بالای روستاییان، عشایر و تولیدکنندگان و بهره‌برداران به جهاد و جهادگران برای تضمین آینده شغلی فرزندان خود
۵- مسئولیت جهاد در زیربخشهای مختلف دامپروری، منابع طبیعی (جنگل، مرتع و آبخیزداری)، شیلات و آبیاری بخش کشاورزی و بخش عمران و صنایع روستایی درک و لزوم تربیت نیروی انسانی مورد نیاز، جهت توفیق در نیل به خودکفایی و استقلال واقعی.

۶- در اختیار داشتن بیش از ۲۴۰ خانه ترویج، ۸۸ مرکز آموزش روستاییان، ۹ واحد دبیرستان دامپروری و مراکز مختلف مطالعاتی، تحقیقاتی و عملیاتی در مناطق مختلف کشور، به ویژه در مناطق محروم و نزدیک به عرصه‌های تولید

۷- بهره‌مندی جهاد از ۲۵۰۰ نفر آموزشگر و مربی در رشته‌های مختلف که در مقایسه با دبیران و مدرسین سایر دستگاههای آموزشی از مزیت بسیار مهم حضور در بخش اجرا برخوردار هستند و به همین دلیل با مشکلات واقعی تولیدکننده روستایی کافی دارند.

و موارد دیگری که به جهت رعایت اختصار از ذکر آنها صرف نظر می‌کنیم. در اجرای مصوبه هیأت وزیران، به ویژه مواد ۱۲، ۱۳، ۱۴ از فصل دوم و مواد ۱۷ و ۱۸ فصل سوم^(۵) و همچنین مصوبه شورای عالی آموزشهای علمی - کاربردی تاکنون اقداماتی را به شرح ذیل انجام داده است:

۱- تهیه و تنظیم توافقنامه‌ای جامع و کامل با وزارت آموزش و پرورش که به امضای وزیر محترم آموزش و پرورش و جهادسازندگی رسید و به ادارات کل آموزش و پرورش و جهادسازندگی استان ابلاغ شد^{۱۵}
۲- بهره‌برداری بهینه و تغییر کاربری مراکز آموزش روستاییان جهادسازندگی در سطح کشور با

توجه به ماده ۱۸ مصوبه هیأت وزیران

۳- تعبیه گروه آموزشهای مهارتی کار - دانش در دفتر آموزش روستاییان معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت و در نظر گرفتن بستهای سازمانی مورد نیاز آن در مرکز و استانها با هماهنگی سازمان امور استخدامی کشور

۴- تهیه و تدوین استانداردهای مهارت رشته‌های گاو‌داری صنعتی، پرورش صنعتی طیور، هنر قالبیابی و ابلاغ به استانها پس از تصویب در کمیسیون مربوط به وزارت آموزش و پرورش و تهیه پیش نویس استاندارد رشته‌های مراقبین بهداشتی دام و بهره‌برداری از جنگلهای شمال

۵- تهیه و تدوین آیین‌نامه مربوط به نحوه برگزاری امتحانات پایان هر نیمسال و امتحان جامع در آموزشهای مهارتی کار دانش جهادسازندگی و ابلاغ به استانها.^(۷)

۶- تهیه و تنظیم و ابلاغ «آیین‌نامه مقررات سیانه‌روزی و انضباطی مراکز آموزشی کار و دانش» و «دستورالعمل تغذیه و بهداشت مراکز سیانه روز کار دانش» و ...

۷- جذب تعداد ۴۰۵ نفر دانش‌آموز در سه رشته گاو‌داری صنعتی، پرورش صنعتی طیور و هنر قالبیابی در سال ۷۴ - ۷۳ و اجرای آزمایش آن در ۱۲ استان و به تعداد ۲۳ دوره آموزش مهارتی

۸- جذب ۱۷۰۰ نفر دانش‌آموز، در سه رشته مذکور و دو رشته مراقبین بهداشتی دام و بهره‌برداری از جنگلهای شمال در سال تحصیلی ۷۵ - ۷۴ در سطح ۲۲ استان و به تعداد ۸۵ دوره آموزشی جدید و ادا‌بازار^(۸) آموزشهای مهارت دوره‌های سال قبل

۹- اختصاص برنامه خاص آموزش متوسطه، در کد اعتباری طرح آموزش روستاییان جهادسازندگی، که با همکاری بسیار خوب سازمان برنامه و بودجه کشور، انجام گرفته است.

۱۰- تألیف و انتشار کتب و جزوات آموزشی مورد نیاز و تهیه مواد کمک آموزشی دروس مختلف

□ تکنها و محدودیتهای آموزشهای مهارتی کار دانش و راه حلها

۱- با توجه به این که از گذشته‌های دور، آموزشهای فنی - حرفه‌ای با شکل فرهنگی مقایسه

دانش‌آموزان فنی - حرفه‌ای از حیث درک و سطوح یادگیری با دانش‌آموزان رشته نظری مواجه بوده است، جایگاه فرهنگی - اجتماعی آموزشهای مهارتی، همیشه زیر سؤال بوده است. همین امر سبب شده است، که جاذبه‌های لازم برای ورود دانش‌آموزان مستعد و علاقمند به این نوع رشته‌ها کم شود و خانواده‌ها نیز، به این تصور که فرزندان شان به دلیل عدم لیاقت به این رشته‌ها روی می‌آورند، سعی در جلوگیری ادامه تحصیل آنها در رشته‌های فنی - حرفه‌ای نمایند. در نتیجه آن دسته از دانش‌آموزانی که به هر دلیل، مشغول تحصیل در این رشته‌ها هستند، از جنب خانواده خود به طور دایم تحت فشارهای روانی آزار می‌گیرند.

آنچه که می‌تواند، راه حل مناسبی برای این معضل رید عدار باشد، این است که در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به طور اصولی تجدید نظر شود و به جای ملاکهای نمره‌ای، میزان علاقه‌مندی و استعداد دانش‌آموزان ملاک قرار گیرد، همچنین انجام یک سلسله برنامه‌های توجیهی آموزشی، برای آحاد مردم به ویژه خانواده‌هایی که فرزندان شان علاقمند به ادامه تحصیل در این گونه رشته‌ها هستند، بسیار مفید خواهد بود و نیز، تلاش لازم جهت ایجاد زمینه‌های ادامه تحصیل در سطوح عالی این نوع دانش‌آموزان و طراحی دوره‌های خاص کاردانی و کارشناسی و صدور مجوز اختصاصی ورود به بعضی از دوره‌های تحصیلی عالی فنی - حرفه‌ای، راه‌گشای خوبی خواهد بود.

۲- در جهت تسهیل راه حل بند ۱، چنانچه زمینه‌های لازم از دوران ابتدایی و راهنمایی برای آن دسته از دانش‌آموزان علاقمند به فن و حرفه خاصی بوجود آید، در تصمیم‌گیری انتخاب رشته تحصیلی جوانان در دوره متوسطه، تأثیر زیادی خواهد داشت. در همین راستا، تأسیس مدارس راهنمایی حرفه‌ای که اساسنامه آن در سال ۱۳۷۳ به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید، می‌تواند کمک موثری باشد. طبقاً با ایجاد مدارس راهنمایی حرفه‌ای، نوع دروس مورد نیاز دانش‌آموزان علاقمند به این رشته‌ها، از همان دوران راهنمایی تغییراتی خواهد یافت و براساس نیاز واقعی آنان تنظیم خواهد شد.

۳- یکی از مشکلاتی که به عنوان یک بیماری

مزمّن در ارائه و بهر موری آموزشهای فنی - حرفه‌ای کشور وجود داشته است و اگر به طور اساسی علاج نشود، گریبانگیر آموزشهای مهارتی کار دانش نیز خواهد شد، عدم هماهنگی بین دستگاههای آموزش دهنده و دستگاههای اجرایی کشور است، که به دلیل اقدام جداگانه هر یک از آنان و عدم تطبیق میزان جذب و توان بازار کار، روز بروز شدیدتر نیز شده

کمبود اعتبارات کافی، موجب عدم رعایت کامل استانداردهای آموزشی شده است و ثانیاً، میزان کمی این نوع آموزشها، کمتر از نیاز واقعی جامعه می‌باشد. به منظور تشویق و ترغیب دستگاهها و وزارتخانه‌های مختلف، در برخورد هر چه فعالتر با این نوع آموزشها و تحت پوشش قرار دادن هر چه بیشتر دانش‌آموزان در این رشته‌ها، لازم است کد اعتباری و ویژگی‌های با نام آموزشهای مهارتی کار دانش از طریق سازمان برنامه و بودجه کشور تخصیص داده شود، تا دستگاهها و وزارتخانه‌های مجری این نوع آموزشها، بتوانند به میزان سهم خود از این اعتبارات بهره‌مند شوند.

است، بنابراین حائحه جذب دانش‌آموزان و نوع رشته‌های مهارتی، بر مبنای نیاز بخشهای مختلف اقتصادی به نیروی انسانی و مناسب با امکانات موجود و قابل حصول توسعه آن و امکان ایجاد اشتغال مطلوب برای فارغ‌التحصیلان و کسب بازار کار برای آن شغل تنظیم شود، می‌توان ادعا نمود، راه حل مناسبی برای رفع این مشکل ارائه شده است.

۴ - از جمله مواردی که عموماً موجب عدم استقبال دانش‌آموزان برای ورود به آموزشهای مهارتی می‌شود این است که به رغم تلاش و کوشش و فعالیت عملیاتی آموزش در رشته‌های مختلف فنی - حرفه‌ای، فارغ‌التحصیلان این نوع رشته‌ها از حمایت‌های لازم جهت کسب شغل مناسب برخوردار نمی‌شوند. در حالی که امکانات و تسهیلات متنوعی وجود دارد، که اگر

روش حمایتی مناسبی طراحی شود و به اجرا درآید، اکثریت این فارغ‌التحصیلان، به سهولت در مشاغل مورد نظر خود که علوم و فنون آن را نیز آموخته‌اند، به کار گرفته خواهند شد، به نظر می‌رسد تحقق این چنین ایده‌ای، هماهنگی دستگاههای آموزشی با واحدهای سازمانی آموزش دهنده آموزشهای مهارتی با واحدهای اجرایی سازمانهای و وزارتخانه‌ها و نظام بانکی کشور را می‌طلبد، تا براساس آن، بتوان فارغ‌التحصیلان رشته‌های مختلف فنی - حرفه‌ای و کار - دانش را تحت پوشش طرحهای حمایتی مرتبط با اشتغال، از قبیل: تامین صندوق حمایت از فارغ‌التحصیلان این‌ساخته و... قرار داد و در نهایت در حیات اثر بخشی این نوع آموزشها را به وجود آورد.

۵ - کمبود امکانات مناسب جهت فعالیت عملی دانش‌آموزان رشته‌های مهارتی و فقدان و کمبود آزمایشگاههای مجهز و مزارع و کارگاههای مطلوب و در نتیجه، انجام بازدید به جای کار عملی آنان موجب شده است که بسیاری از فارغ‌التحصیلان آموزشهای فنی - حرفه‌ای به رغبه بدین موضوعات مطرح شده در بند ۱ و از دست دادن سانس ادامه تحصیل، نتوانند با اعتماد به نفس کامل وارد بازار کار شوند و نفس مورد انتظار خود را ایفا نمایند. در این رابطه، پیشنهاد می‌شود که در کنار توجه بیس از بس دستگاههای مختلف ارائه دهنده این نوع آموزشها، سعی شود از سوده‌های مختلفی برای تواناسازی جوانان ماهر جهت ایجاد آمادگی آنان در ورود به شغل مورد نظر خود، استفاده شود، به عنوان مثال می‌توان از سوده «تجربه سفلی نظارت سده»^(۸) در بخش کشاورزی نام برد که براساس «برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای کشاورزی در دبیرستان و راهنمایی، در وهله نخست، بر توسعه دانش و مهارت مورد نیاز برای ورود و سیسرفت در محیط کار تأکید دارند. آموزش آزمائسگاهی در این نوع برنامه‌ها، آموزش و نظارت در مشاغل واقعی است که دانش‌آموزان برای ورود به آن آماده می‌شوند. برای دانش‌آموزانی که در برنامه‌های مربوط به کشاورزی تولیدی ثبت نام کرده‌اند، یک مزرعه و دامداری جهت تجربه سفلی نظارت سده وجود دارد.»^{۱۳}

۶ - با عنایت به مشکلات مطرح سده در بند ۵ و

هزینه‌های سنگین مورد نیاز آموزشهای مهارتی در مقایسه با آموزشهای نظری، اعتبارات در نظر گرفته شده تاکنون در خور گسترش و توسعه مورد انتظار جامعه ما نبوده است. لذا، اولاً کمبود اعتبارات کافی، موجب عدم رعایت کامل استانداردهای آموزشی شده است و ثانیاً، میزان کمی این نوع آموزشها، کمتر از نیاز واقعی جامعه می‌باشد. به منظور تشویق و ترغیب دستگاهها و وزارتخانه‌های مختلف، در برخورد هر چه فعالتر با این نوع آموزشها و تحت پوشش قرار دادن هر چه بیشتر دانش‌آموزان در این رشته‌ها، لازم است کد اعتباری ویژه‌ای با نام آموزشهای مهارتی کار دانش از طریق سازمان برنامه و بودجه کشور تخصیص داده شود، تا دستگاهها و وزارتخانه‌های مجری این نوع آموزشها، بتوانند به میزان سهم خود از این اعتبارات بهره‌مند شوند.

۷ - با توجه به مشکلات فرهنگی مطرح شده در بند ۱ و لزوم برنامه‌ریزی دقیق برای حل این مشکل، ضروری است که صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، جهت گستردگی این شبکه ارتباطی و بهره‌مندی اکثریت مردم جامعه از این رسانه، با اجرای برنامه‌های مختلف نمایشی، گزارشی، تهیه فیلم و سریالهای مختلف خانوادگی مؤثر، معرفی این نوع آموزشها و نیز معرفی نمونه‌های موفق کار و... طی یک برنامه منظم، با این پدیده فرهنگی نامطلوب برخورد نمایند و در مقابل، با توجیه مناسب والدین نسبت به آینده بسیار خوب این نوع آموزشها، زمینه‌های لازم را جهت استقبال گسترده دانش‌آموزان از این رشته‌ها فراهم سازند و نگرانی بی اساس والدین آنها را خنثی نمایند. لازم به ذکر است که روزنامه‌های کثیرالانتشار و مجلات مختلف به خصوص مجلات آموزشی و اجتماعی، همچنین مجلات صالحین روستا و جهاد روستا که در اختیار روستاییان و عشایر قرار می‌گیرد، هر یک به نوبه خود، می‌توانند نقش فعالی ایفا نمایند.

۸ - جامعه ما در گذشته‌ای نه چندان دور، شاهد برگزاری و اجرای برنامه آموزش «کار» و «دانش» موسوم به طرح کاد بود که به رغم اهداف بسیار عالی از جمله:^{۱۴}

الف: ترمیم ضعف عمومی تخصص، مهارت و دانش

فنی فارغ التحصیلان

ب: ایجاد زمینه برای حضور فعال در بازار کار کشور از طریق کسب دانش فنی کاربردی
 ج: افزایش بهره‌وری دانش‌آموزان به وسیله آموزشهای عملی
 د: بهبود روابط اجتماعی دانش‌آموزان با محیط بیرونی و آماده‌سازی آنان برای فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی
 ه: نیاز به توسعه صنعتی و کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص به ویژه در سطح تکنسین
 متأسفانه در مرحله عمل و نتایج حاصل شده، به هیچ وجه نتوانست، اهداف مورد نظر خود را تحقق بخشد. لذا به نظر میرسد اکنون که در سالهای آغازین این نوع آموزشها قرار داریم، آموزش و پرورش و کلیه دستگاههای ارائه دهنده این آموزشها، با ارزشیابی هر چه دقیق تر مراحل مختلف انجام این کار و بررسیهای لازم، به ضعفهای آن پی‌ببرند و اصلاحات به موقع را انجام دهند.

۹ - حجم گسترده کار و پیچیدگی آن و ضرورت تقویت بنیه‌های علمی این حرکت عظیم، لزوم ایفای نقش مؤثر از سوی دانشگاههای مختلف به ویژه در هدایت پایان‌نامه‌های دانشجویان رشته‌های کارشناسی ارشد و دکترا در رشته‌های مرتبط و همچنین سایر مجامع علمی از جمله انجمن ایرانی

تعلیم و تربیت و ... را طلب می‌کند.

۱۰ - نهایتاً این که، با توجه به تأکید همه مسئولین مبنی بر همکاری جدی و قبول مسئولیت در ارائه آموزشهای مهارتی شاخه کار دانش از سوی دستگاههای مختلف، بیم آن می‌رود که موضوع مهم پرورش روح و جسم جوانان و مسائل پرورشی، با برخورداری متفاوت دستخوش سلیقه‌های شخصی زیادی شود. لذا باید فکری اساسی برای این مهم نمود. به نظر نگارنده، شایسته است همان گونه که کلیه دستگاههای اجرایی، موظف به رعایت دقیق مفاد مصوبه هیأت وزیران در اجرای این نوع آموزشها هستند، با برنامه‌ریزی دقیق و تدوین چهارچوب اصلی مسائل پرورشی و تربیتی از سوی آموزش و پرورش، کلیه دستگاههای موظف به رعایت آن شوند تا این که شاهد باشیم، مهارت دیدگان آینده ما از تمهد کافی نیز، برخوردار هستند.

پی‌نوشتها

(۱) - مصوبات جلسات شماره ۲۲۶، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۵ مورخ ۰۹/۱۳/۲۴، ۰۹/۲۰/۱۸، ۱۳۶۹/۱۰/۱۸
 شورای عالی انقلاب فرهنگی تحت عنوان تغییر نظام آموزش و پرورش که طی نامه شماه ۳۵۴۶/دش مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۹ به وزرات آموزش و پرورش ابلاغ شده است.

(۲) - اصل یکصد و سی‌هستم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:

علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیر امور تدوین آیین‌نامه اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب نامه و آیین‌نامه بپردازند - هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات، نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

(۳) - آیین‌نامه مذکور در نشریه تهیه شده توسط دفتر آموزش روستاییان وزارت جهادسازندگی تحت عنوان "نگرشی بر اجرای طرح نظام جدید آموزش متوسطه - شاخه کار دانش در وزرات جهادسازندگی" درج گردیده است که علاقمندان به بهره‌برداری از سایر موارد می‌توانند به دفتر مذکور مراجعه نمایند.

(۴) - علاقمندان به اطلاعات بیشتر در ارتباط با تواناییهای جهادسازندگی و جایگاه آموزشهای فنی - حرفه‌ای در جهادسازندگی می‌توانند به مقاله‌ای تحت عنوان "ویژگیها و جایگاه آموزش روستاییان در جهادسازندگی" نوشته آقای محسن مطیعی در شماره ۱۷۹ - ۱۷۸ مجله جهاد به چاپ رسیده است، مراجعه نمایند.

(۵) - مواد ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۷ و ۱۸ مصوبه هیأت وزیران به شرح زیر است:

- ماده ۱۲: آموزشهای مشمول عبارتند از
 ۱ - آموزشهای شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای و دوره کردانی پیوسته نظام جدید متوسطه
 ۲ - آموزشهای مهارتی و کوتاه مدتی که مشمول قانون کارآموزی نیستند
 ۳ - آموزشهایی که براساس برنامه‌های درسی مصوب برای کارورزی دانش‌آموزان و دانشجویان در محیط کار ارائه می‌شود.

- ۴ - آموزشهای ترویجی کوتاه مدت که برای روستاییان، کشاورزان و دامداران برگزار می‌شود.
 ۵ - آموزشهای مراکز آموزش روستایی جهادسازندگی
 ۶ - آموزشهای هنرستانهای کشاورزی و دبیرستانهای دامپروری

وزارتخانه‌ها یا دستگاههایی که متولی آموزشهای این فصل هستند، استانداردهای مهارت آموزشهای این فصل را تعیین می‌کنند. در مواردی که استانداردهای مهارت وجود ندارد، وزارت آموزش و پرورش استاندارد لازم را تهیه و به تصویب مرجع ذی‌ربط می‌رساند.

وزارتخانه یا دستگاههایی که متولی آموزشهای این فصل هستند، آزمونهای مهارت مربوط به آموزشهای موضوع این فصل را برگزار می‌کنند. در مناطقی که وزارتخانه‌ها یا دستگاههای یادشده، امکانات لازم را برای برگزاری آزمون مهارت ندارد، این وظیفه با مهارت و نظارت دستگاههای ذی‌ربط برعهده وزارت آموزش و پرورش است.

تبصره: صدور گواهینامه مهارت آموزشهای موضوع این فصل برعهده دستگاه ذی‌ربط است.

کلیه وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی، همچنین موسسات تولیدی و خدماتی تابع آنها که از این پس دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند، مکلفند، امکانات و تسهیلات لازم را برای همکاری در اجرای نظام جدید آموزش متوسطه در واحدهای تحت پوشش خود سازماندهی کنند و یک نفر از معاونان وزارت یا سازمان را که عهده‌دار وظایف برنامه‌ریزی و اجرای امور آموزشی است به عنوان عضو مدعو شورای موضوع ماده ۲۰ این آیین‌نامه به وزارت آموزش و پرورش معرفی نمایند.

توضیح: در اجرای این ماده، در وزارت جهادسازندگی، معاون ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهادسازندگی توسط وزیر محترم جهاد به آموزش و پرورش معرفی شده است.

کلیه دستگاههای اجرایی که دارای آموزش، آموزشگاه موسسات مشابه آموزشی مناسب هستند، مکلفند طرف سه سال، نظام آموزش دستگاه مربوط را با نظام جدید متوسطه منطبق نمایند و ظرفیت آموزشی خود را بر حسب مورد برای پذیرش دانش‌آموزان یا دانشجویان مشمول نظام جدید آموزش متوسطه

اختصاص دهند. دستورالعمل چگونگی پذیرش این افراد، در موسسات آموزشی به تصویب موضوع ماده ۲۰ این آیین‌نامه می‌رسد.

تبصره ۱: دستگاه اجرایی می‌تواند، پذیرش این افراد را به سپردن تمهید خدمت و استخدام موقوف نماید. در غیر این صورت پذیرش افراد مشمول این ماده در واحدهای آموزشی تمهید استخدامی برای دستگاه ذی‌ربط ایجاد خواهد کرد.

تبصره ۲: تأمین نیروی انسانی برای اجرای دوره آموزشی موارد فوق بر عهده دستگاهها مجازند در طول ساعات موظف از کارشناسان، مربیان و استادکاران خود برای امور آموزشی استفاده نمایند و امتیازات ویژه‌ای برای آنان برقرار کنند.

(۶) - این توافقنامه که در ۱۳ ماده و ۷ تبصره تنظیم شده است و به شیوه‌های انجام کار نحوه ایجاد هماهنگی‌های مورد نیاز و ... اشاره دارد، در تشریح «نگرش بر اجرای نظام جدید آموزش متوسطه شاخه کاردانش در وزارت جهاد سازندگی» تهیه شده توسط گروه کار دانش دفتر آموزش روستائیان وزارت جهاد درج شده است.

(۷) - آئین‌نامه نحوه چگونگی آزمون در شاخه کاردانش جهاد سازندگی که به امضاء مدیر کل دفتر آموزش روستائیان وزارت جهادسازندگی و آموزشهای مهارتی کاردانش وزارت آموزش و پرورش رسیده است، به آزمونهای پایان هر نیمسال و آزمون جامع پایان دوره برداشته است.

supervised. (8):
occupational experinc

منابع و مآخذ

- ۱- نجفی - محمدعلی (وزیر محترم آموزش و پرورش)، مجموعه مقالات فارسی اولین سمینار بین‌المللی آموزشهای علمی - کاربردی (فنی و حرفه‌ای)، ۱۳۷۳ - دبیرخانه شورای عالی آموزشهای علمی - کاربردی ص ۱۴
- ۲- ساخارو پولس، جرج وودهاال مدیرین: آموزش برای توسعه با تحلیلی از گزینشهای سرمایه‌گذاری، ترجمه پریدخت وحیدی و حمید بهرامی، چاپ اول، سازمان برنامه و بودجه، تهران ۱۳۷۰ ص ۱۴ - ۱۳
- ۳- تالیجان، طاهره: چگونگی غلبه بر کمبود نیروی انسانی در آموزش علمی - کاربردی، مجموعه مقالات فارسی اولین سمینار بین‌المللی آموزشهای علمی - کاربردی (فنی و حرفه‌ای)، ۱۳۷۳ - دبیرخانه شورای عالی آموزشهای علمی - کاربردی ص ۲۰۴
- ۴- کلیات نظام جدید آموزش متوسطه، وزارت آموزش و پرورش، امور اجرایی نظام جدید آموزش متوسطه ۱۳۷۲ ص ۱۸
- ۵- همان منبع (منبع ۴) ص ۲۰ و ۱۹
- ۶- صافی، احمد: آموزش متوسطه در ایران، فصلنامه تعلیم و تربیت سال دوم شماره ۱ بهار ۱۳۶۵ - ص ۵۶
- ۷- منبع شماره ۴ ص ۲۵ و ۳۲
- ۸- حوزریاد بهمن - آموزش متوسطه کاردانش بشر تکوین آموزشهای علمی - کاربردی، مجموعه مقالات فارسی اولین سمینار بین‌المللی آموزشهای علمی - کاربردی (فنی و حرفه‌ای)، ۱۳۷۳ - ص ۱۵۹
- ۹- نجفی، محمدعلی (وزیر محترم آموزش و پرورش)، معرفی نظام جدید آموزش متوسطه، سمینار مسؤولین روابط عمومی سازمانها، ۱۳۷۳
- ۱۰- سعیدی رضوانی، نوید - بررسی کارنامه‌های شغلی جوانان روستایی - ماهنامه علمی-اجتماعی و اقتصادی جهاد، شماره ۱۷۳ - ۱۷۲ ص ۳۷ و ۳۶
- ۱۱- منبع شماره ۴ - ص ۸۱ - ۸۰
- ۱۲- همان منبع - ص ۹۷ و ۹۶
- ۱۳- روحانی، حسین و غلامرضا، سعید - ابعاد یک برنامه کامل آموزش کشاورزی، ماهنامه علمی، اجتماعی و اقتصادی جهاد شماره ۱۷۵ ص ۵۸
- ۱۴- یادداشت «تحلیل» طرح کاد» درسامه‌ای برای نظام جدید متوسطه» فصلنامه هماهنگ (دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزشهای فنی - حرفه‌ای کشور) شماره ۲۵ - ص ۲
- ۱۵- منبع شماره ۶ شهریور ماه ۱۳۷۲